

IN ACEST NUMĂR: Sebastian Bornemisa: Intre cultură și comerț, *articol*; Ion Agârbiceanu: Cea cu multe trupuri, *proză*; Draconarius: Măldărică la Curtea Marțială, *nuvelă*; Constantin Goran: Strigătul clovnului, *poezie*; Ciprian Doicescu: Nemurire, *poezie*; Ion Breazu: Opera poetică a lui Lucian Blaga; *Cronica dramatică*: *Nunta lui Figaro*, de Teofil Bugnariu; *Flori de o zi*: Personalitatea morală în literatura artistică; Despre M. Eminescu; Argumente; etc., etc.

COSINZEANA

REVISTĂ LITERARĂ SĂPTĂMÂNALĂ

DIRECTOR: * * ABONAMENTUL: * * BIROUL:
SEBASTIAN BORNEMISA * 300 LEI ÎN ȚARĂ — 600 ÎN STREINĂTATE * PIAȚA CUZA VODĂ 16

INTRE COMERȚ ȘI CULTURĂ...

— O laudabilă inițiativă a Camerei de Industrie și Comerț din Cluj —
de SEBASTIAN BORNEMISA

In cea din urmă adunare generală a Camerei de Industrie și Comerț din Cluj s'a săvârșit un act de mare importanță culturală, pe care ținem să-l fixăm și noi. S'a decis, în mijlocul unui entusiasm semnificativ, ridicarea unei academii libere de științe economice și sociale, care să dea lumii industriale și comerciale din acest oraș noțiuni mai înalte economice și sociale, — necesare pentru ridicarea nivelului ei cultural.

Aceasta preocupare cu caracter de cultură a Camerei comerciale clujene corespunde, în adevăr, unei reale necesități, pe care consiliul actual al camerei, mai mult decât oricare altul, nu se putea să nu o remarce. De aceea hotărârea a fost nu numai cu unanimitate adusă, ci și cu entusiasm salutată. Înfrățuirea ei, în cadrul unui buget inițial suficient, se va face deci încă în cursul acestei luni și prin aceasta capitala Ardealului își înmulțește cu încă una numărul instituțiilor sale de cultură.

Am dori, în primul rând, bineînțeles, ca de binefacerile acestei academii libere să se bucure într-o măsură cât mai largă comercianții, meseriașii și industriașii noștri, mulți puțini, câți-i-avem. Este îndiscutabil doar, că nivelul cultural al acestora are nevoie de-o serioasă îngrijire, pentru ca el să corespundă vremii de azi și mai ales, ca să poată fi pentru ei un real sprijin în concurența pe care le-o opune elementul

economic strein din acest oraș.

Creiarea cu orice preț a unei clase de mijloc românești a fost, este și va rămânea pentru multă vreme încă una dintre principalele noastre îndatoriri naționale și de subț această obligație nu ne putem cu niciun preț sustrage mai cu seamă noi, generația de azi. Aceiași datorie binepricepută însă ne impune, ca elementele productive ale nației noastre să fie înzestrate și cu superioare calități culturale, căci aceasta zestre sufletească singură le poate smulge din starea de inferioritate, în care zac astăzi față de elementele de același fel streine. Ajungând la un nivel cultural superior, burghezia noastră economică va deveni astfel încetul cu încetul ceea ce este și la alte neamuri: un puternic sprijinitor și al năzuințelor culturale. Cartea de specialitate ca și de literatură, ziarul de informații, ca și revista literară, va deveni pentru ea o necesitate mai arzătoare, dela împlinirea căreia, de sigur, că nu se va putea sustrage. Noi ne închipuim foarte ușor, ce însemnează pentru avântul preocupărilor noastre culturale câteva mii de comercianți, meseriași și industriași culți, cari să simtă nevoia de a lua zilnic în mână măcar un ziar ori o revistă. Vitregia, de care astăzi ne plângem pe toate cărările, că anihilează toate încercările noastre de-a crea de pildă măcar o înfloritoare presă zilnică, aici în Ardeal, — se va

risipi astfel mai cu ușurință, având și protecția unei clase, care astăzi pentru susținerea acestor năzuinți nu însemnează nimic.

Iată deci nexul logic, pe care-l vedem între comerț și cultură. Academia liberă a Camerei de Comerț și de Industrie din Cluj va avea astfel pe lângă menirea ei specială și una generală, pe care și trebuie s'o aibă. Devenind ea un mijloc de îmbogățire a cunoștințelor economice și sociale ale clasei noastre productive, va deveni în aceiași vreme și un real sprijin pentru familiarizarea mai largă a acestei clase cu noțiunile de cultură în general.

Pentru ca ea să corespundă și acestei nevoi cât mai bine, este necesar, bine înțeles, ca organizația Academiei libere de științe economice și sociale clujene să fie înzestrată cu o conducere perfect orientată și asupra acestui mare rol, pe care ea trebuie să-l joace în frământarea sufletească a ascultătorilor ei. O selecțiune cât mai riguroasă a corpului profesoral este deci încă o problemă deschisă pentru Consiliul Camerei, care nădăjduim, că va găsi și în aceasta privință cea mai nimerită și mai justă deslegare.

Pentru că altfel, ar fi păcat și de nădejtile noastre, pe care ni le animăm de întemeierea acestei Academii libere și de cheltuiiala, ce se face cu ea.

CEA CU MULTE TRUPURI

de I. AGÂRBICEANU

Cum pătrundeam prin negură, câteva firicele mi se acățarau în mustață, umezindu-mi-o.

— „M'am prins“, auzii un glas. Până voi putea sbura, cred că nu te vei urî, dacă-ți voi spune câte ceva din viața mea. Acum m'am ridicat în formă de balonaș mic și cum m'am atins de mustața ta aspră, m'am spart și m'am făcut iar apă. Nu mi pasă de nimic. În curând mă voi face iar balonaș și voi sbura. Dar ști tu, dascăle, de unde am venit ca picur de apă?

— Din norul de de-asupra.

Așa este, dar norul a venit de undeva. Înainte cu o lună eram un val puternic într'o mare dela miază-zi. Vezi bine, nu singur făceam valul, ci cu mulți frați și surori de-ale mele. Ne-am legănat zile întregi, ca copiii cei mici în leagănul lor, și cântam împreună cu celelalte valuri. Pești mari treceau din când în când pe lângă noi, pe de-asupra noastră, ori ne despicau în două fără să simțim nici o durere, și făcându-ne grabnic la loc așa cum am fost. Fierbeam la fund nisip mărunț, auriu, pe care-l scoteam mereu la țarm cu legănarea noastră. Pe țarm erau mulți copii, cari se jucau în nisip și se prăjeau despuțați la soare. Le scoteam mereu scoici proaspete pe cari și le adunau în grabă, în țipete de bucurie. Ne-am petrecut minunat zile întregi, când deodată din largul mării începu un vuet mare. Valuri cât casa, și mai înalte se ridicau. Luntrile și corăbjiile se clătinau în toate părțile. Valurile ce veneau din larg ne îmbulziau tot mai la țarm și ne izbeau puternic. Dintr'o izbitoră neașteptată de stânca dela țarm, valul în care eram eu se sparse într'un fum alburii, și mă simții de-odată luat pe aripa puternică a vântului, izbit de-o piatră fierbinte, și numai decât putui sbura în înălțimi fără ajutorul vântului, numai din puterea mea. Mă schimbai într'un balonaș mic. M'am tot înălțat cu mii și mii de tovarăși, până când am făcut împreună un nor pe care vântul dela miază-zi începu să-l împingă spre miază-noapte. Așa am ajuns până pe meleagurile acestea.

— „Frumoasă plimbare“, zic eu. Dar biciul lui sfântu' Ilie nu te-a plesnit nici odată în drum?

— Ce biciu? Ce sfânt Ilie?

— D'apoi nu spun oamenii că sfântu' Ilie trece cu căruța lui de foc prin nori, de face să durduie prin văzduh, și când plesnește caii cu biciul, lasă fulgere în aer?

— Da, am auzit și eu poveștile astea. Sunt vechi de când lumea, de când credeau oamenii că durduitul și fulgeratul au dumnezeii lor. Dar știu că tu vorbești numai în glumă. Dascăl fiind, nu mai poți crede în povești. Tu ști cum se naște fulgerul și durduitul. Ști deci, că mie nu-mi poate strica nici unul nici altul. Și fulgerul și durduitul își au legile lor date de ziditorul lumii, și lucrează după porunca lor, cum lucrăm și noi, picurii de apă. E puterea și voia lui Dumnezeu în toate.

— „E puterea electricității“, zic eu. Dumnezeu a lăsat electricitatea din văzduh și i-a dat legi. Dar mai ține el seama de ceace fac aceste puteri cu legile lor?

Glasul care-mi vorbea scoase un strigăt de mirare mare!

— Cum să nu țină seamă? zise el. Dacă un împărat dă o poruncă, nu se îngrijește ca ea să fie ascultată? Voința și puterea lui Dumnezeu e mereu de față în legile lucrurilor sale. Chiar de-aceia toate lucrurile sale sunt sfințite și tot locul e sfințit. Pretutindenea vedem în lucrurile ce ne înconjoară, degetul lui Dumnezeu. Da, tot locul e sfințit.

— „Dacă i așa“, zic eu, știind că acum o să-l îmfund, de ce cade trăznetul uneori și ucide oameni, ori cade chiar în biserici, unde e locuința Domnului. Dumnezeu nu face rău. E negrăit de bun.

Auzi un susur de glasuri ca o rugăciune spusă de mii de guri, și apoi un glas nou, mai curat, mai puternic, îmi zise:

— Pentru Dumnezeu nu este un lucru neînsușit mai de preț decât altul. Nu e mai sfântă înaintea lui o clădire de piatră decât fulgerul. Iar cât despre oameni, că-i ucide uneori fulgerul, cine poate pătrunde gândurile Domnului? N'a căzut trăznetul peste casa în care ospătau copiii lui Iob numai pentru a pune la probă credința acestui patriarh drept? De altfel oamenii pot, cu mintea ce le-a dat-o Dumnezeu, să se ferească de trăznet. N'ai învățat pe copiii dumitale la școală ce-i paratrăznetul?

— Ba da, i-am învățat?

— Ei vezi! De voe bună omul nu se apără. Trebuie să-l silești cu primejdii să caute binele.

Glasul acesta, care mă umplu cu un fel de frică, tăcu și începu iar cel ce 'mi vorbi întâia oară. Îmi zise:

— Acum sunt negură. M'am sbicit și m'am ridicat de pe mustața ta, și plutesc în aer. Dacă ar fi colea prin Decembrie aș cădea în grabă în pământ, înghețată. M'aș schimba în brumă. Iar dacă mă va apuca seara fără să mă pot ridica mai sus în văzduh, aș cădea în pajiște în formă de rouă. Dimineața fiecare firicel de iarbă ar avea un picur de rouă în creștetul aplecat. Am străluci ca niște pietri prețioase în lumina soarelui.

— În multe trupuri te areți lumii, zic eu. Dar mai plăcută ești ca picur de ploaie sau de rouă, când e secetă mare.

Așa crezi? E adevărat că sunt destui copii cari iasă cu capul gol în curte și pe la porțițe cât ce încep să picur și abea așteaptă să fac bălți și părăiașe să se poată bălăcări ca rețele. Adevărat că sunt alții cari mă adună dimineața de pe firicelele de iarbă și se spală pe ochi. Dar sunt foarte mulți cari abea apucă să mă vadă căzând ca fiuturași de zăpadă.

— Ei da, zăpada e plăcută. Dar tu ieai și trup de zăpadă?

— Vezi bine că iau. Chiar acum, dacă m'aș înălța sus de tot, ar putea să mă ia pe aripile lor vânturile răci dela miază noapte, să mă înghețe și să mă schimbe zăpadă. Aș putea să ning pe Cealilău, în vreme ce surorile mele, rămase mai jos în văzduh să ploaie pe șesuri. Abea așteptăm să vină iarna să ne schimbăm cu toatele în fulgi mari și albi. Cum bat de bucuros copiii în palme când ne vad.

— Vezi bine că bat; se'ncepe vremea săniatului!

— Da, și e așa de plăcut să cazi pe căciula micilor oameni, să le-o acoperi toată, ori să te topești pe obrazul lor fierbântat. De alt fel, iarna, vara, noi picurii de apă slăvim pe Dumnezeu ținând porunca ce ne-a dat-o nouă. Și o ținem cu plăcere.

— Mai de mult se zice că și apa ca și vânturile, își aveau zeii lor.

— Marea își avea zeul său, pe unul Neptun, răurile, izvoarele, asemenea își aveau zeii lor. Ba și bătrânii noștri spun că sunt șolomonari cari poartă ploile, oamenii năz-

drăvani, încalcați pe balauri. Și așa ei aveau râuri și izvoare sfințite. Ba și azi țărani de-ai noștri se închină către răsărit înainte de-a lua apă neînceptută dela izvor. Parcă ar fi o potriveală între credințele acestea și ceea ce aud eu mereu, anume că tot locul e sfințit.

— Adevărat că e sfințit, spuse acum un alt glas mai duios, mai adânc, — dar nu pentru că fie care și-ar avea zăul său, ci pentru că fiecare lucru face voia lui Dumnezeu, fiind legea ce îi este dată. Oamenii cei de demult simțeau adevărul acesta, dar nu știau cum să-l spună. Azi oamenii cei învățați știu că și soarele luminează și încălzește, și vântul bate, și ploaia cade și iarba înverzește, nu după voința unui zeu sau zeiță, ci după legi date dela întemeierea lumii de ziditorul lumii întregi. Așa că nu mai multe puteri, ci o singură putere lucrează în toată firea: puterea lui Dumnezeu pe care voi o cunoașteți în legile firii. Aceste legi lucrează și în noi, în oameni. Și de aceea, tot ce-i în lume, e neam de aproape. Toată lumea e înrudită. Nu ar trebui să fiți semeți și mândri, ci să priviți la noi ca la rudeniile voastre.

Nu mi-am putut stăpâni un zimbet.

— Cum? Am întrebat, rudenie eu cu'n picur de apă, ca ploaia?

— Zadarnic râzi! Și tu și apă, aveți același ziditor. Și trupul tău trăește, se'mbolnăvește, se'nșănătoșează ori moare tot după legi date de Dumnezeu. Copilul, chiar să vrea el și părinții lui, nu poate crește decât pe încetul, după legile date trupului. Tot așa, când se adună apa prea multă într'un râu el trebuie să ese din alvie, chiar dacă nu ar voi. Dar, pe lângă asta, dacă ai lua trupul unui om să scoți toată apa din el, ai găsi mai multă de câtă e trebuință să uzi bine un strat bun. Când respiri, iarna afară nu vezi cum îți iasă un fulor alb și lung din gură? Sunt tot vapori de apă, beșicuțe ca acele din negura prin care umbli acum.

N'ar trebui să fii mândri cu noi, ci prietenii noștri, și ai pământului, și ai vântului și a apei. Numai cu sufletul sunteți voi oameni mai mult decât noi.

— O undă puternică de vânt învăluia negura, o rupse, o împrăștiu în câteva clipe. Soarele ardea și lumină tinăr din înălțimi. Nici o umezală nu mai rămase în văzduh. Mi se uscară mustățile, pălăria. Incepea să fie cald.

MĂLDĂRICĂ LA CURTEA MARȚIALĂ

de DRACONARIUS

Ne întorseserăm dela Budapesta și așteptam în Oradea Mare, să plecăm la casele noastre demobilizați.

Într-o zi sunt chemat ca „apărător din oficiu” al soldatului Măldărică Ion, la Curtea Marțială. Înștiințarea îmi venise târziu și așa abia la finea procesului am putut lua cunoștință despre ce e vorba. Soldatul Măldărică, om din compania pe care o comandasem la Budapesta, era acuzat de furt și anume furtul unui ciasornic de aur.

Președintele Curții Marțiale era un colonel, pe care îl cunoșteam bine și dela bunătatea căruia așteptam mai mult achitarea. Împlicinatului, decât dela verva mea oratorică. Printre membrii Curții Marțiale mai cunoșteam pe un căpitan. Vorbisem cu el înainte de începerea procesului, dar nu prea îmi dăduse nădejdi:

— Chestiunea n'ar fi tocmai grozav de gravă, dacă soldatul n'ar fi avut nenorocul să fie prins asupra faptului chiar de comandantul său de divizie, generalul X, pe care îl cunoști și știi, că n'are milă în astfel de împrejurări.

Apoi îmi povesti întâmplarea.

Pe o stradă mai puțin populată în Budapesta, se oprește un auto-

mobil închis în fața unei porți. Un domn gras și bine îmbrăcat, se dă jos din automobil, se oprește în fața porții și înainte de a intra, își scoate ciasul de aur din buzunar, să vadă ce oră este.

În momentul acesta soldatul Măldărică, care își întrebuiștea repaosul de Duminecă plimbându-se pe străzi, se apropie de domnul cel gras, salută foarte politicos, apoi liniștit, cu un sânge rece de englez, desface domnului cel gras lanțul de aur dela vestă și-l pune în buzunar dimpreună cu ciasul de aur și operația terminată, Măldărică salută din nou — tot foarte politicos — și vrea să plece.

Dar în momentul acesta s'a petrecut un lucru pe care nu-l prevăzuse Măldărică în planul său operativ.

Din automobilul închis, răsări un cap acoperit cu chipiu de general. O încrucișare de priviri și Măldărică — ostaș disciplinat — incremeni cu mâna lipită la vizierea ca-pei.

Ce a mai urmat, se înțelege. Măldărică fu „sechestrat” și dus în automobil la Comandament, unde i se dresară actele de dare în judecată.

Acesta era motivul pentru care

STRIGĂTUL CLOWNULUI

— NOAPTEA —

... Când trecătorii 'n larg se risipesc
În noapte, când e cercul adormit. —
Când pânza lui se clatină în vânt
Pricep minciuna vieții ce-o trăiesc
Mă vad pe mine și mă înspăimânt.
... Și totuși voi sorbi cu bucurie
Paharul ce mi-l dete soartea mie.
Vreau râsul cercului înșelător
Ce'mbată pentr'o clipă, trecătorii.
Pe viața mea, pe viața lor,
El lasă vraja aurorii...
Sting pentru-o clipă răni și adorm suspine,
Îi mint pe toți, ca să mă mint pe mine...
Vreau viața mea sub mască s'o trăiesc
Să uit că zi cu zi mă risipesc...
Și'n vijelia râsului ce crește
Să cred că 'n jurul meu e sârbătoare...
Și 'n cea din urmă clipă, — fericit
La margini de abis
Voi stinge cel din urmă vis
S'adorm pe veci,
Sub masca mea de gheață 'nvăluit!...

CONSTANTIN GORAN

mă găseam și eu în momentul acesta pe banca apărătorilor la Curtea Marțială.

Așteptam o minune de sus, ca să-l scape, deoarece fețele aspre și încruntate ale judecătorilor nu-mi prea sugerău nădejdi de salvare pentru clientul meu fără plată.

Soldatul Măldărică sta pe banca acuzaților, adânc umilit și smerit sub privirea judecătorilor.

Curios! Imi părea de nerecunoscut. Mutra aceasta umilită nu era a lui Măldărică. Trecuseră luni de când îl avusesem sub comandă. M-l reaminteam modest, dar cu un och' u de drac împelițat gata la orice.

Și uitându-mă mereu la el, începui să-mi aduc aminte tot mai bine de tot ce eră în legătură cu acest soldat.

Luasem comanda companiei, pe front, la Mărășești. Imi păruse dintru un început foarte bizar numele acesta „Măldărică”. Am aflat apoi, că posesorul lui este un „român vechiu” (țigan) din Dobrogea. Dar nu-i făcusem încă cunoștința. Pe atunci era rănit și evacuat la un spital.

Apoi într'o zi inspectând tranșele, dau într'un loc peste un grup de soldați chirchiți la pământ, roată în jurul unei mantale soldățești așternută pe fundul tranșeiei. M'a surprins, că m'am putut apoi de ei câțiva pași, fără să fiu observat. Ce putea să le țină încordată atenția așa de puternic, la toți, acolo pe mantaua aceea? M-am apropiat mai mult, încetșor, ca să nu-i deranjez și să nu mă observe. Pe mantauă, era tras cu creta un cerc împărțit în mai multe compartimente și în fiecare compartiment bani, iar în dreptul compartimentului câte un soldat. Deodată unul dintre ei, cu fața radioasă, adună toți banii de pe mantauă și îi pune în buzunar, în timp ce ceilalți îl priveau învidioși și cu gândul la banii lor pierduți. Câștigase. Dar cum câștigase? Am continuat să observ, apoi am știut, că acolo în tranșee în fața dușmanului, se juca „ruleta”. Dar ce ruletă! Se prindea un păduche (har Domnului, erau destui), acesta era pus la mijlocul cercului și după ce se desmetecă, pornea în voia sorții încotrova. Soldatul în compartimentul căruia venea păduchele, eră de drept câștigătorul tuturor banilor aflați pe mantauă.

Când m-au prins soldații, că le șpionam jocul, au sărit ca arși în sus și-au rămas stane de piatră, cu

N E M U R I R E

CIPRIAN DOICESCU

*Tristețea toamnei mă cuprinde iarăși
Și amintiri în minte îmi apar...*

*Ascult cum ploaia cade jos în picuri.
Dar sufletu-i cuprins de-un dulce har.*

*Se 'ndreaptă gândul către iarna grea
Ce va veni cu sloii săi de ghiață...
Și rătăcind cu gându 'n zări de nea
Simt nesfârșirea dorului de viață.*

*Din caierul de vremi nedesfăcut,
Mai albă ca o marmură de Paros
Mi-apari 'naintea, par'ca-i fi căzut
Din nesfârșitul zărilor, din haos.*

*Și-o rugă dela soare, rătăcită,
Mi-a năvălit în ochi să deslușesc
Că și în toamna-aceasta ne'nplinită,
Din nemurirea soarelui trăiesc...*

măinile la cozondroacele capelelor. Intrebați ce fac acolo, unul dintre ei, răspunse scurt și îndesat:

— S'trăiți! Rulită.

— Ce rulită?

— S'trăiți! Așe cum joacă boierii la Costanța.

Abia atunci am observat, că soldatul care vorbea, nici nu eră din compania mea.

— Dar tu de unde te-ai pipășit pe aici? Ești dezertor dela altă companie?

— S'trăiți! Io dezertor? — răspunse foarte indignat soldatul.

— Io's soldatul Măldărică Ion și m'am întors din spital la compania mea! — spuse el scurt, răstit.

Bag'seamă, uitasem, că compania „mea” nu era a mea numai, ci și a celorlalți pe cari îi aveam sub comandă.

Mă uitai la el.

Era scurt, bine făcut, cu o pereche de ochi negri, sclipitori în fundul capului negru ca un ciau.

Și așa am făcut cunoștința cu soldatul Măldărică Ion.

Mai târziu am avut apoi dese prilejuri să mă conving, că Măldărică eră om de ispravă. Dacă trebuia să trimit o patrulă într'o misiune periculoasă, dacă se cereau cândva acte de vitejie costisitoare, Măldărică eră totdeauna gata, la locul său. În afară de aceste însărcinări însă, Măldărică își făcea de cap. Avea un fel independent

al lui de a fi, de zău greu l'ași putea descrie. La apelul companiei, de pildă, era rar s'aud pronunțat caracteristicul său „zent”. Dar dacă era vorba ca să plecăm undeva, să intrăm în luptă, Măldărică răsărea ca din pământ, gata și niciodată cu mâna goală. În orice caz eră mult mai bine informat asupra inamicului decât comandamentele dela cari primeam ordine. Și nu odată i-am fost recunoscător pentru rezultate obținute în luptă.

Așa, de pildă, imi aduceam aminte precis de unele năzdrăvăni ale lui Măldărică, cari fuseseră comentate de ofițeri ca adevărate născociri și dacă n'ași fi fost convins eu însumi de realitatea lor, zău greu le-ași fi putut crede.

La Ciuciu, pe valea Crișului alb, într'o zi Măldărică — potrivit obiceiului său — pleacă iar dezertor provizoriu dela companie. În fața tranșeilor noastre era o casă, părăsită pe timpul luptelor, care fusese ținta atenției lui Măldărică timp de câteva zile. Nu se putuse el împăca cu gândul, că locuitorii ei au evacuat casa ducând cu ei tot ce avuseseră. Nu se putea să nu se găsească în casa aceea și ceva de „ciordit”. Fiindcă, vezi, Măldărică avea o poftă de mâncare năzdrăvană. Așa își făcuse el un plan și dacă Măldărică își făcea un plan, însemna, că acest plan va fi și dus la îndeplinire.

Mă nimerisem în tranșee exact în momentul când „opera” Măldărică.

Mă interesez de el. Sergentul care comanda grupa lui Măldărică, imi spune tainic, arătându-mi casa din fața tranșeiei:

— Să trăiți! Măldărică a plecat — fără știrea mea — cu încă doi soldați să captureze o mitralieră inamică, pe care zic ei, că ar fi văzut-o la casa aceea.

— Cum fără știrea dumneata?

Dar n'avusei vreme să-l mai descos pe sergent, deoarece în același moment observarăm amândoi doi soldați alergând dela casă în spre tranșeele unguri'or. În acelaș moment o grenadă explodează deasupra lor, în aer și se auziră pocnituri scurte de mitralieră pusă în funcțiune.

Curând sosi și Măldărică, poticnindu-se cu o mitralieră unguerească în brațe.

Ce se întâmplase?

Măldărică, însoțit de camarazii săi, ascunși prin ierburi, se furisase spre casa cu pricina, tiptil, căuțând ca să nu fie văzuți. Un-

gurii — probabil în dorința arzătoare să facă și ei un prizonier român „viu” și cum nu observaseră și pe ceilalți doi români, s'or fi hotărât să-l aștepte ascunși. Această l'a indus în eroare pe Măldărică și era cât pe aci să o păfească, deoarece nebănuind prezența inamicului, a intrat în ograda casei fără nici o precauțiune, căzând de-a dreptul în mâna unguurilor. Camarazii lui ar fi tras, dar se temeau să nu omoare și pe Măldărică. Așa erau nevoiți să aștepte un moment mai prielnic, îndestulându-se deocamdată să observe ce se petrece cu Măldărică. Acesta era dezarmat, cum e mai rău. Un unguur îl înhăfase de mâna dreaptă, iar altul îi făcea strâns ca într'un clește, brațul drept. Se adeverea bănuiala, că vreau să facă un prizonier viu, nevătămat.

Dar nu era prost Măldărică.

Scrâșni cumplit din dinții strălucitori de albi, apoi inspirat de un gând, izbi fulgerător cu piciorul pe unguurul din dreapta, într'un loc foarte sensibil, așa, că acesta scăpă brațul lui Măldărică. Ceeace urmă, se petrecu într'o clipă. Cu brațul drept liber, Măldărică smulse dela brâu grenada franceză, o izbi puternic cu focosul în fruntea unguurului din stânga și cu fața strălucitoare de satisfacție, spuse lăsând jos grenada:

— Dacă-i vorba să murim, să murim cinstit.

Dar nu termină vorba și văzând pe unguuri fugind înspăimântați la vederea grenadei, într'o fulgerare, Măldărică apucă grenada gata să explodeze și cu o secundă înainte de a exploda o aruncă după ei. În timpul acesta camarazii lui Măldărică se apropiară și puseră în bătăie mitraliera vrăjmașă spre tranșeele unguurești.

Fără să vreau, amintirea aceasta, îmi aduse un zimbet pe față și mă întorsei spre banca acuzaților. Măldărică mă privea așa de trist, așa de descurajat, că simții nevoia de a-l încuraja cu o privire veselă, făcându-i un gest de nepăsare și indiferență față de spusele Comisarului Regal, un căpitan improvisat în aceasta calitate, care forțându-se să-și dea un aer plin de demnitate și severitate, făcea pe interpretul grav al justiției necruțătoare.

Măldărică se sili să zimbească, dar înghiți noduri.

Sala de judecată era arhitixită. După procesul Măldărică, urma un proces senzațional care făcuse vâlvă

și adunase la un loc tot orașul. Judecătorii, mai gravi ca de obicei, ascultau în tăcere rechizitoriul Comisarului Regal, care încurajat de o pereche de ochi verzi de față prezentă în sală, ținea să facă uz de toată verva sa oratorică și aducea în vorbire sa argumente peste argumente contra bietului Măldărică, care apărea în momentul acesta în fața publicului, drept chintezenta răului, demonul imoralității, cauza tuturor mizeriilor sociale și indirect cauza cumplitului războiu.

Hotărât, atmosfera era grozav de ostilă clientului meu. Simții, că-mi pierd curajul și ca să-mi mențin voința, încercai să mă gândesc la lucruri vesele, nemai ținând seama de teoriile pe cari le învățea Comisarul Regal.

Dar ori la ce mă gândeam, gândul meu se reîntorcea mereu la Măldărică. Și printr'un bizar contrast cu situația în care se găsea acuma, Măldărică apărea în amintirea mea așa cum era el natural, gumeț, spiritual, deschis și bun.

Îmi părea că-l văd, făcând pe August-prostu cu gradații companiei, spunându-le glume și ghidușii, apoi când toți râdeau cu lacrimi, Măldărică îi prindea pe neașteptate cu o comandă răstită și scurtă:

— Drepti!

Și sub resortul automat al comenzii, gradații luau poziția regulamentară spre marea satisfacție a nebunului de Măldărică, care te făcea să râzi și când îți venea să plângi.

Odată, pe șesul Ungariei, compania făcuse douăsprezece unguuri prizonieri. Măldărică, care deastădată comanda și el opt oameni — alesesem din companie pe toți țiganii și îi dădusem sub comanda „barosanului” lor — își adună conaționalii, le făcu o scurtă teorie, după care toți nouă își dădură cu scrum pe față și se făcură și mai negri decât îi crease Dumnezeu. Doui inși plecară într'o misiune specială, iar ceilalți adunară — cât ai clipi din ochi — surcele și făcură un foc mare. Cei doi cu misiunea se reîntorseră aducând cu ei căldarea în care se fierbea hrana companiei. Aranjară misiunea — vreau să zic căldarea pe foc și o umplură cu apă. Apoi înșiruiți în jurul focului, continuară să se sfătuiască asupra amănuntelor planului pe care îl știau numai ei.

Dinspre cancelaria companiei o patrulă escorta pe prizonieri. Când trecură prin fața „grupei de barosani”,

Măldărică înțeles de mainainte cu șeful patrulei, se apropie de unguuri și mormâind un ciudat „ham-ham” începu să pipăie pe fiecare unguur, părând, că ar vrea să caute pe cel mai gras dintre ei. Întradevăr înhăță pe unul care i se pără mai gras și îl trase lângă foc.

Șeful patrulei porni cu ceilalți unguuri, cari își făceau cruce nitându-se îngroziți înapoi la locul unde bănuiau, că un frate al lor avea să fie devorat.

Măldărică dădu „tutuiun” unguurului reținut la foc, îi mai dete o pâine și-l trimise în știrea Domnului, spunându-i să nu-l mai vadă niciodată.

Apoi Niță Buzatu, barosan de naștere și de meserie bucătar a companiei, aduse alimentele și carnea primite pentru ziua aceea și le puse la fiert.

Ei las'că a fost haz, când au adus la amiază pe prizonieri să le dea mâncare. Barosanii mâncău cu o poftă turbată și erau unși pe fețe până din sus de urechi, în timp ce unguurii deși flămânzi ca vai de ei, priveau cu groază la canibali care le mâncase pe un frate al lor.

Ba către seară, nebunul de Măldărică, face scăpați pe doi dintre unguuri.

Mai nostim a fost faptul, că peste câteva zile toată armata unguurească era informată, că francezii au trimis să lupte cu românii, trupe negre de canibali.

Îmi mai aduceam aminte apoi de ultima mea întâlnire cu Măldărică.

Îl întâlnisem la Budapesta pe bulevardul cel mai elegant, la braț cu un drac de unguuroicuță roșie ca un bujor. Măldărică era neobișnuit de fercheș și avea o floare roșie la casca de oțel.

— Ce-i cu fata, barosane? — îl întrebă surprins de mutra lui sărbătorească.

— S' trăiți! Naționalizare...

— Ce naționalizare, Măldărică?!

— Naționalizăm, s' trăiți...

Abia într'un târziu mi-am adus aminte de o frază pe care o auzisem și eu într'o vorbire a comandantului regimentului din care făcea parte Măldărică.

Dar nu-mi putui continua firul amintirilor, deoarece în sală se făcuse tăcere. Comisarul Regal își torăise teribilul rechizitoriu și acuma cu fața radioasă într'un zimbet care i se lungea până la urechi, primea emoționat zimbețele de admirație ale ochilor de față așezată în întâile rânduri ale publicului.

Președintele îmi dădu cuvântul. N'am talent, nici oratorie și nici nu știu încărliga paragrafele de legi, deci sunt un prost avocat. Ce-oi fi vorbit, nu știu. Știu doar, că într'un moment, simțind că mă încurc rău de tot în apărarea mea și având impresia, că e degeaba orice apărare, renunțând de a mai obține să pot înmuia trăsăturile grozav de dârze ale fețelor judecătorești, m'am întors spre acuzat și cu un zimbet de nepăsare și ironie la adresa celor cari îl judecau, îi spusei:

— Mă, Măldărică, las' că tot nu murim noi!

Din desperată ce era fața lui Măldărică, trăsăturile se înmuieră și fața lui luă o expresie de mulțumire. Automat își ciocni potcoavele și cu mâna dusă la frunte — uitând că era descoperit — spuse:

— S'trăiți, don' căpitan!

Salutul nereglementar al lui Măldărică, fu privit de judecători cu niște mutre acre, consternate. Doar președintele, care era un om vesel de fire și bun ca pâinea cea caldă, zimbi binevoitor.

Alți apărători nu erau.

— Acuzatul mai are ceva de spus? rosti sentențios președintele, forțându-și iar serioșitatea marșială, așa cum se cuvenea unui președinte la o curte marșială.

Măldărică se uită întrebător la mine. Îi făcui un semn de încurajare.

Se sculă timid și privi îngrozit fețele reci și prea severe ale judecătorilor, publicului. De nicăiri nici o rază de nădejde. Privirea lui se opri iar la mine, apoi întorcându-se spre președintele curții marșiale, Măldărică începu:

— S'trăiți, don' culunel! — dar sngھیți în sec, neștiind ce să mai îpună.

— De ce ai furat ceasul? — îl ajută președintele.

Acuma fața barosanului se ilumina. Asta-i? Numai atât?

— S'trăiți, don' culunel. Ciasul l'am luat pen'că mi-a trebuit. Pen'că eu eram șef de patrulă. Pen'că don locotinent ne-a spus să ni orientăm cu steaua polară, cu moșoroaiele dila biserici și cu ciasu. Moșcroaie nu găsiam, steaua polară era numai noaptea și cias nu aveam.

Președintele zimbi. Membrii văzând pe președinte zimbind, zimbiră și ei. Publicul, la început nu pricepu ce spunea soldatul, mai apoi înțelegând, începu să râdă. Comisarul schimba fețe, fețe. Eu mă

îngrozii, dar după o scurtă delibereare cu mine însumi, îi făcui lui Măldărică un semn de înbărbăare, semn să continue, că zice bine.

— S'trăiți, don' culunel, ciasul fiind instrument de orientare la șeful de patrulă, eu l'am capturat de războiu.

Sala începu să râdă tot mai tare. Fețele judecătorilor se desmorțiră și un căpitan — cunoscutul meu — răsé, dar fu îngrozit el singur de râsul său și deveni din nou serios. Comisarul înghițea noduri, noduri.

— S'trăiți don' culunel, la Budapesta s'a dat ordin chiar de don ghiniral, ca să se facă d'zarmare. Și s'trăiți don' culunel don locotinent ne-a spus la tiorie, că i-a spus don' culunel, că ungerii au adunat tot aurul, cercei, ciasuri, inele și

le-au dat pe tunuri ca să se bată cu noi. Așa care va să zică — (al dracului cioroiu, făcea deja deducții), — noi luând ciasul de aur, am făcut dizarmare, ca ungerii să nu mai poată cumpăra tunuri.

În sală era un hohot de râs. Președintele suna degeaba clopoțelul. Comisarul încerca degeaba să vorbească ceva. Era ceva nemaipomenit.

Eu ne-mai putându-mă stăpâni, am strigat un „bravo Măldărică“.

Din toată afacerea, eu m'am ales cu o aspră muștrare pentru lipsă de condescendență față de judecători, Măldărică a fost condamnat, dar un decret drept și omenesc l-a scăpat pe bietul Măldărică ca să mai ispășească pedeapsa.

Opera poetică a lui Lucian Blaga

— Pașii Profetului* —

de ION BREAZU

Omul iubit și cântat de Lucian Blaga este cel cu sentimentele tari și cu voința creatoare de tipare proprii personalității lui. Idealul de om astfel conceput trăește în intimă atingere cu marea de viață a naturii; viața lui și a ei se întrepătrund și din această întrepătrundere puterile creatoare cresc. Incercarea omului de a găsi legi cu caracter de eternitate l-a despărțit cu un zid de marile taine generatoare de energii ale naturii. Omul nu mai îmbracă astăzi universul în mituri cu înțelesuri adânci și deaceia, poate, el nici nu mai crează ca altădată. Astăzi el se caută pe sine chinuitor, își pipăie din nou încheieturile conștiinței, vrea parcă să sfredească zidul pe care veacurile l-au pus între el și restul cosmosului. Această chinuitoare căutare de sine a vremilor de azi vom întâlni-o în volumul *In marea trecere*. În *Pașii* am găsit, până acum, natura simțită de omul contopit cu ea. De astădată vom căuta să desprindem din volum și alte laturi de ale sufletului omenesc astfel conceput.

Când omul apare în mijlocul naturii cântată de poet el e dospit dintr'o energie aproape sălbatică, beat de viață, cu sufletul și trupul: „doi frați gemeni: se aseamănă așa de mult că nu știți când e unul și când e altul“ (*Misticul*,

p. 82) Sufletul omului acestuia vrea mai mult decât îl ajută „treacătorul lui trup“; el cere imensitatea cosmosului pentru a-și descărca sentimentele. În *Poeme* omul căută munți pe care să-i răstoarne îndărătnica lui credință; în *Pașii* cere munților și mărilor trup uriaș, în care să-și poată sălășlui „strașnicul suflet“:

„Dați mi un trup
voi munților,
mărilor, —
dați-mi un trup să-mi descarc nebunia
în plin!
Pământule larg fii trunchiul meu
fii pieptul acestei năprasnice inimi,
profă-te'n lăcașul furtunilor, cari mă strî-
fii amfora eului meu îndărătnic!“ [vesc,

Cosmosul întreg ar simți atunci iubirea și ura lui:

Când aş iubi
mi-aş întinde spre cer toate mările mele
ca nişte vâjnoase, sălbaticе braţe ferbinţi,
spre cer
să l cuprind
mijlocul să-i frâng
să i sărut sclipitoarele stele.
Când aş uri
aş sdrobi sub picioarele mele de stâncă,
bieții sori
călători
și poate-aş zimbi.“

(Dați-mi un trup vol munților mărilor p. 61).

Găgăirea de viață care fierbe aci e descărcată într'un ritm de odă sălbatică de care te simți înlănțuit, fără să vrei.

* Vezi începutul în nrul 4 5 al *Cosinzenii*

Omul acesta deschide larg pieptul „chiotelor de lumină” ale lumii, dorurilor, beției și — morții ei (*Strigăt în pustie*, p. 75). Când sentimentele lui se deslășuie ele distrug tot ce le stă în cale. Iată-l beat de disperare la părăsirea iubitei. Durerea îl mușcă atât de crud, încât numai vinul sau otrava — beția sau moartea — i ar putea o — potoli. Și durerea lui e atât de adâncă încât — râde:

„Veniți mai aproape! — și cel care are urechi de auzit să audă:
durerile nu sunt adânci — o, nu decât
[atuncia când râd.

Să râdă deci astăzi în mine
Amarul.
și'n hohote mari să-și arunce pocălul în
[nori!“

De beția durerii lui se resimte cosmosul întreg:

„Veniți lângă mine, tovarăși, să bem!
Ha, ha! Ce licărește așa straniu pe cer?
E cornul de lună?
Nu nu! E un ciob dintr'o cupă de aur,
ce-am spart-o de boltă
cu brațul de fier.
Sunt beat și aș vrea să dărâm tot cei vis,
ce e templu și-altar!“

(*Veniți după mine tovarăși!* p. 25).

Simți cum emoția crește aici până la beție, îmmuiată în tragic, gestul și-o evoacă amplu și ritmul te răpește cu avalanșa lui.

Incântat de viața care mișună în jurul său, și fierbe în simțurile sale a mai rămas astăzi doar — copilul. Cu închipuirea lui acesta sădește poveste peste toate neînțeleșurile lumii; neantul nu-l sperie, ci-i dă aripi închipuirii pentru a jucă ne-stânjenită; viața îi atinge totdeauna coarde de sentiment care vibrează adânc în toată ființa; mai mult: el ia atitudine, luptă — fie și copilărește, dar *luptă* — cu totul, până și cu lucrurile neînsuflețite din jurul lui. Și sufletul omului care în copilărie s'a lăsat răpit de tainele basmului, care a plâns și a răs cu toată ființa alături de eroii din poveste — este mai adânc, mai larg; mai multe posibilități mocnesc în el.

Coborându-se cu amintirea în copilăria lui, Lucian Blaga, și o găsește plină de închipuirile fantaziei, în cari el credeă pe cari el și le iubea și cu cari el suferă ca un — mucenic (*Din copilăria mea*, p. 51). Când oboseala de viață:

— „de primăveri
de trandafiri
de tinerețe
și de răs” —

îl cuprinde el își evoacă, simbolic, leagănul copilăriei, în care i-au mișit primele, visuri (*Leagănul*, p. 35).

Dacă în *Poeme* ideea poetică ori emoția nu eră organic dezvoltată, în *Pașii* nu numai că găsim în cadrul singuraticelor poezii emoții mai puternice (grele de sentiment sunt în deosebi: *Veniți după mine tovarăși, Dați-mi un trup voi munților, mărilor și Leagănul*) și mai delicate (*Tămâie și fulgi, Flori de mac, Infrigurare*, etc.), ci și un început de dramatizare a concepției poetice. Început destul de promițător, căci *Pustnicul* (p. 101) „viziunea apocaliptică” dela sfârșitul volumului, cu toate că are personaje-simbole (Lucifer, Spiritul Pământului, Veșnicul, Teologul, Pustnicul), acestea sunt înfățișate cu o plasticitate care dovedește mare talent de creație obiectivă, de încarnare a simbolului, și de transpunere a lor în ciocnire dramatică.

Ideea din *Pustnicul* este o încoronare a aceleia care am găsit o respirată în volum: drepturile trupului tot așa de sfinte ca și ale sufletului. „Viziunea” se petrece în ziua judecării de urmă. În cosmos nu se aude decât mișcarea pământului, care abia acum respiră liber, descătășat de sub slăbănoaga stăpânire a oamenilor:

Spiritul Pământului

„O clipă i-am crezut arhangheli
în spadă și'n privire crunți,
cu suflețe
ca niște munți.
În al nădejzii sbor
le am dat ogorul meu, ca să-l ridice'n cer, —
și doar cu stărvuri m'am ales
pe urma lor.“

Judecata cea mare se apropie. Mormintele se deschid și trupurile învie. Numai Pustnicul care toată viața și-a biciuit trupul:

— „cu răsul și ocară tuturor
sălbaticelor mele gânduri aspre ca defoc“

— nu și-l mai găsește. Fără trup
el nu poate fi judecat.

Teologul

„Păcatul?
E un rod de-al lutului, de aceea
cred că nimenea nu-l poate judecă
fără de haina lui de lut.“

Și Lucifer spune Pustnicului, cu ironia lui drăcească:

„Nenorocite duh, rămâne deci să te întorci
pe urgisitul bulgăr de pământ,
să-ți cauți moaștele de sfânt
și toate oasele uitate.
De vrei poți încercă și'n altă parte:
Știu eu? — pe alte stele — de prin zodii.
— A dracului — — pe cât se poate.“

Toată acțiunea — care de altfel e numai o schiță — se petrece într'un mediu apocaliptic pe care poetul îl evoacă cu mare putere de vizune. Personagiile încă vorbesc „apocaliptic“:

Osândiții în întuneric

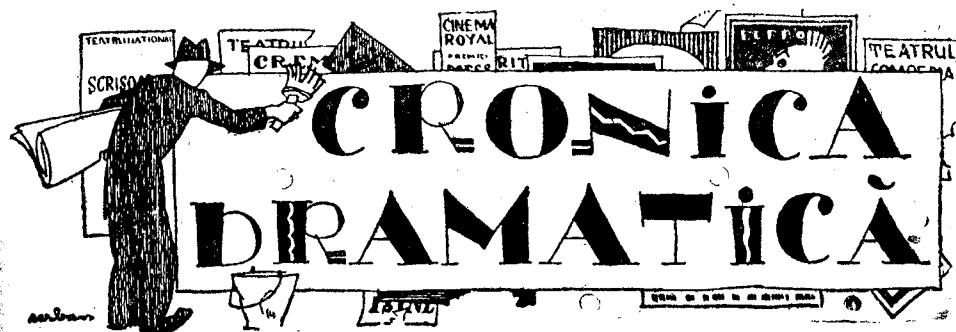
„Parc'am pași pe capete de șerpi,
vârtejuri de pucioasă — mazăricea ia-
[dului —
ne'ncolăcesc picioarele;
prăpăstiile scui pă'n calea noastră
șuer de năpârci.
În hohot dracii de pe muchi ne'ntâmpină
cu fiori de spânz
și mărăgună;
stupi de viespi în plete ni s'adună“.

Parcă ar fi versuri desprinse din Dante...

„Viziunea” are apoi ritmul de amplitudine largă, „cosmică”, potrivit simbolului și mediului în care se petrece. Toate acestea prevestesc pe dramaturgul expresionist de mai târziu.

Ar fi să mai vorbim despre pulbera de imagini pe care poetul a împrăștiat-o cu mână largă în acest volum. Ele sunt atât de dese, noi și variate încât încercarea de a rupe câteva din ele nu ne-ar putea înfățișa nici pe de departe talentul de plasticizare a lui Lucian Blaga. Din fragmentele citate s'a putut vedea cel puțin o față a acestui talent: darul de a găsi imagini potrivite delicateții sentimentului, energiei sau adâncimii lui. Și nu e puțin lucru acesta căci am văzut multiplicitatea de nuanțe a fondului poetic care se cere exprimat Găsirea ritmului și imaginii corăspunzătoare e dovada unui talent poetic de mare valoare.

Nunta lui Figaro comedie în cinci acte de Beaumarchais.

Asupra „Nunții lui Figaro,” judecata publicului clujan, precum și a cronicarilor teatrali, s'a împărțit în două. De o parte unii pretenzivi în ceea ce privește tehnica modernă a teatrului, neagă valoarea piesei lui Beaumarchais, considerând-o învechită și răsuflată; de altă parte, alții mai familiarizați cu mersul curentelor sociale ale vremii, se entusiasmează în fața satirei aspre a neastâmpăratului Figaro, satiră care izbește impertinentă și necruțătoare în nedreptățile unei epoci întregi. Vor fi având dreptate, în parte, și unii și alții. În raport cu gustul modern al teatrului, „Nunta lui Figaro” își are atât părțile bune cât și cele șubrede. O observare atentă însă, poate oricând scoate în relief omenescul și eternul din ea, precum poate elimina ceea ce e căutat, banal și superficial.

Ceace nu s'a prea observat însă, sau s'a observat prea puțin atunci când s'a încercat cântărirea piesei, au fost ideile și realitățile sociale din cari a răsărit ea, asemeni unei protuberanțe care să exprime clar și în teatru sămburele în creștere al unui nou curent. Suntem — să nu uităm acest lucru — la anul 1783, când după multe peripeții și îndârjite hărțueli cu censura, cu guvernul și cu regele chiar, Beaumarchais în ciuda tuturor își joacă pe ascuns piesa, în salonul unui conte, în fața a lor 300 persoane — toate dela curtea regală. Pe această vreme, ideile dornic răspândite în opere avântate sau în saloane, ale enciclopediștilor, cari înfierau cu putere nedreptățile sociale cu tot cortegiul lor de privilegii și privilegiați de o parte, iar de altă parte cu mulțimea fără număr a celor nedreptățiți, prin adâncul lor omenesc și prin patetismul cu care erau spuse, au prins rădăcini și în conștiința nobilimii. Astfel germenele de distrugere al acestei clase, s'a încuibat în însăși ființa ei, începând lupta cu propriile-i

principii vitale. Sub influența acestor idei, prin cercurile aristocrate se simțea suflul unei îngăduitor liberalism politic, de-ocamdată însă numai în domeniul virtual al ideilor. Spiritul vremii se pregătea cu pași repezi pentru marele eveniment al cărui prolog se anunțase. Suntem doar în pragul marelui revoluții franceze. Toate sentimentele aceste: politice, sociale și morale, sădite în inimi, de opera enciclopediștilor și a cugetătorilor, mocneau adânc în conștiința vremii ca un jar înăbușit, așteptând doar momentul când să izbucnească într'o furtunoasă învâlmășală de flacări. Momentul s'a ivit la întâia reprezentare publică și permisă a „Nunții lui Figaro.” În aplauzele frenetice ale mulțimii, ideile revoluționare îmbrățișate de Beaumarchais, izbeau din plin prin gura lui Figaro, cu o satiră veninoasă, în întreagă clădirea socială a vremii. Justiția, biserica, diplomația, nobilimea, etc. etc. desbrăcate de haina autorității, sunt prezentate în „Nunta lui Figaro” în toată putreda lor golicione. În Figaro se revoltă geniul din popor, disprețuit și persecutat, în contra nulităților din clasa stăpânitoare. Și dacă acest geniu, prin forța împrejurărilor nu poate altceva, izbește amar, cu o satiră de putere huliganică canalizată printr'o viclenie de vulpe, în tot ce e nedreptate. Prin Figaro, poporul începe să-și simtă puterile și să murmure. Mai târziu marele romantic, V. Hugo, prin al său Ruy Blas, — dându-i astfel valoare de simbol — va ridica geniul din popor la loc de frunte, din simplu lacheu făcându-l primministru. În această lumină, înmugurirea romantismului în „Nunta lui Figaro” apare evidentă.

Judecată și numai din acest punct de vedere, al sensului ei politic, piesa lui Beaumarchais, înseamnă o piatră de hotar pentru teatru. Ea rezumă în miezul ei o epocă, fiind seismograful spiritului vremii, cu-

prinzând în cadrele ei aspectele unui stil de viață și de gândire. Beaumarchais n'a făcut altceva decât să topească în nepieritoare tipare de artă, pulsația și aspirațiile unei epoci întregi, spunând răspicat dar satiric ceea ce fierbea surd, ca o prevădătoare de furtună, în atmosfera întregii societăți.

Dar „Nunta lui Figaro,” are și o înaltă valoare artistică. Fondului de frământări sociale și de viață autentică, i se adaugă o formă frumoasă și originală. Un spirit de creație genialitate transpiră din toată lunga înșiruire a peripețiilor, iar dialogul curge sprinten, viu și neobositor. Ripostele ingenioase sar nervoase și repezi, înpinse par'că de neastâmpărate resorturi lăuntrice. Fondul adânc omenesc, iubirea lui Figaro pentru Suzanne, se desprinde viguros din mulțimea scenelor de comedie bufă uneori și de situații încurcate, vârâte în acțiune evident pentru mulțumirea galeriilor. Ceburul monolog al lui Figaro din act. 5, în care dapână în amintire firul unei vieți de dureroase îndârjiri și umiliri, dar prin care a trecut biruitor prin genialitatea sa, bătându-și joc de toată lumea, prin conținutul lui de tragedie sufletească, emoționează și încântă. Totuși pentru Beaumarchais, iubirea este fondul secundar al piesei, fond necesar întrucât legate de firul acestui sentiment, poate aduce pe scenă figuri din toate clasele societății, ca aici apoi, prin gura lui Figaro să-și bată joc de ele. Pe planul întâiu rămâne această satiră socială, reprezentând însăși osatura și punctul de plecare al piesei. De-aceea, cei ce caută în afară de aceasta un alt fond, sunt nemulțumiți de ceea ce găsesc. Iubirea, ceva general omenesc dar în care fiecare individ are o atitudine a sa, a furnizat lui Beaumarchais o minunată prismă prin care să-și judece eroii.

Mijloacele scenice ale lui Beaumarchais sunt și ele în notă față de intențiile fondului. Dacă în unele locuri abundă elementele de farsă, cam răsuflă pentru gustul de astăzi, dialogul sătăreț și viu, epigrama și satira pătimăse însă spirituală, le recompensează îmbelșugat. Verva și humorul mușcător, par totuși a fi calculate în vederea efectului scenic. — „Nunta lui Figaro,” în care un ștrengar îndrăgostit muncește din răspuțeri cu toată ingeniositatea sa să-și apere iubirea logodnicii sale împotriva dorințelor stăpânului său, astfel privită, pe

lângă realizarea estetică și ca o piesă care rezumă tendințele unei epoci, și în care și-au găsit o porțiune spre domeniul teatrului ideile enciclopediștilor, apare bogată în valoare.

Montarea precum și interpretarea au fost mai mult decât onorabile. Figaro-ul dlui Șt. Braborescu a avut mult din ceea ce a turnat în el geniul satiric al lui Beaumarchais; mișcare vioaie, agerime de mimică și sublinieri de înțelesuri. Totuși, dicțiunea... vertiginoasă uneori, n'a fost nici spre folosul dsale și nici spre-al publicului. În schimb monologul din act. 5, a fost de-o rară intuiție psihică și execuție artistică. Suzanna dnei J. Popovici-Voina ocupă fără îndoială un loc de frunte între creațiile dsale.

Degajată și sprintenă, a imprimat jocului dsale un ritm rar și săltăreț de cuceritoare veselie și finețe. Față de rolul reginei din Ruy Blas, și-a arătat în chip strălucit posibilitățile, atunci când e în elementul său. Cuvinte bune pentru jocul trei Cronvald. În notă dnii: Dimitriu, Ștefănescu și Vasiliu precum și dnele Nunuța Hodoș și Ștefănescu. Exagerat dl Ghibericon. Baletul de sub conducerea dlui Ligeti, șovăitor și stângaci.

Să nu uităm apoi că pentru reprezentarea lui Ruy-Blas și Nunta lui Figaro în timp atât de scurt, dlui Zaharia Bârșan îi datorăm nu lauda — lucru atât de ușor — ci toată recunoștință și înțelegerea noastră.

Teofil Bugnariu.

CULTURALE

Personalitatea morală în literatura antică. Prima conferință de după Crăciun a *Extensiunii Universitare* — care își are noima nu numai în provincie ci și într'un centru universitar — a fost: *Personalitatea morală în literatura antică*, a dlui V. Bogrea.

Exhibițiile, rare, ale acestui distins clasicist, totdeauna au fost o sărbătoare. Verbul dsale sobru, sprijinit pe adjective scilicet, are forța farmecului: eleganța expunerii covârșește scheletul temei, pedantismul inerent se estompează uzând comunicativitatea slobodă între orator și auditor. Cernerea amănunțelor, limpezimea sentimentelor — căci dl Bogrea e și poet! — rețin tot timpul atenția, atât de zburdanică alteori, înlănțuindu-te și prin mimica contopită în fluxul spiritului.

Excursza în grădina cu statuile personalităților o începe dela *Eminescu* (de unde începem noi, *Românii*, deobicei), apoi expune pe *Goethe* „extraordinarul”, „titanului” *Napoleon*. Fără a număra plictisitoare definiții psihologice ori filosofice ale personalității, diferite conform „sistemelor”, introduce printr'o negație în aleele senine ale lumii antice: Personalitate poate fi orice persoană, dar nu oricare per-

soană e o personalitate. Personalitatea e centrul de rezistență, e inițiativa acțiunii, mai mult, e reacțiune; *trebuie* concepută *dynamic*. Dintre cei vechi *Horatius* (care, în treacăt, nu era vizat cu această „stea în frunte”) i-a scobit mai energic trăsăturile esențiale, în cartea III, oda III.

Totuș, *conquistadorii* personalității au fost Grecii „eternii copii”. (Cronologiceste, poate și ca importanță, ei stau în frunte, nu Romanii; de ce au fost post puși?). Pe lângă *Hesiod*, *Archilocos* și *Sapho*, *Prometheu* răsare ca un steiu pe stânca individualității. O fină analiză a acestui mit a convins de tragicul personalității în luptă cu Superi, cu zeii. În *Republica* lui Platon, *dreptul*, în luptă cu tiranul, e din același aluat, dar abstractizat. — La Romani: *Cato Maior*, prin a sa implacabilă: „Caeterum censeo...”, apoi *Cicero* furnizează două piscuri svâcnite din practicisimul contemporaneității. *Seneca* tot așa. O mireasmă subtilă de pesimism profund omenesc, ridicată din viața privată a acestor doi din urmă, plutea alături de încondeierile morale, cu care îi zugrăvea. (De notat că în tot timpul abia a pronunțat de vreo 3-4 ori cuvântul „moral”, și totuș o superioară morali-

tate se degaja din conferință). Cu graiul sonor al beatei lumi apuse, care-și asvârle încă vâlva jăratecului său, încheie prin o comparație: *Prometheu* înlănțuit pe stâncile Carpaților, salvat din ghiarele hrăparețelor paseri de pradă, are să pășească în viitorul larg deschis, *cinstit și cu vrednicie*.

*

Despre M. Eminescu. În cadrele „Extensiunii universitare” în săptămânile trecute dl G. Bogdan-Duică cu cunoscuta-i competență, a vorbit despre Mihail Eminescu. Pornind dela faptul că ministerul cultelor a instituit pe lângă universitatea noastră un fond, din al cărui venit de 2500 lei anual să se premieze lucrări asupra vieții și operii lui Eminescu, d-sa pe lângă câteva amănunte noi din viața poetului a stăruit mai mult asupra faptului unde și cum să se facă aceste cercetări. Astfel conferința dsale a avut rostul, ca printre atâtea drumuri încurcate de istoriografie literară, să-l arete pe cel adevărat și să deschidă noi perspective cercetărilor eminesciانية. Dsa ne-a depănat pe dinainte viața lui Eminescu până la epoca gazetăriei dela „Timpul”, arătând golurile cari trebuiesc umplute încă și insistând asupra faptului cum s'ar putea umplea. Întăiu și întăiu rasa celui mai mare poet al nostru nu este îndeajuns de cercetată, și cu toate că într'un articol din „Timpul”, Eminescu însuși afirmă că e român din neam în neam, unii cercetători l-au făcut polon, alții cazac iar unii mai îndrasneți, chiar turc. Asupra copilăriei și timpului petrecut la Cernăuți, deși avem date destul de multe, ele nu sunt coordonate și îndeosebi nu-i cercetat ce-a rămas din acest timp în tezaurul sufletesc al poeziei sale. Timpul petrecut prin Ardeal este și el cercetat relativ destul de amănunțit, se așteaptă însă publicarea unei descrieri a lui Eminescu asupra Crișanei, azi manuscris în proprietatea dlui V. Branisce. Sunt apoi neglijate în cercetări, relațiile prietenești ale lui Eminescu. Archivele lui Teofil Frâncu, Miron Pompiliu sau ale societății culturale „Orientul” din București, în care Eminescu a fost membru, așteaptă omul care să le cerceteze amănunțit. Asemeni necunoscută este și activitatea ziaristică a lui Eminescu, din care abia 20% dacă e publicată în edițiile... complete. Chiar și aceste 20% sunt cu omisiuni și falsuri. Activitatea dela „Curierul lașilor” e uitată în

întregime. Înșirând toate aceste lucruri și dând mereu vederi noi de metodă pentru cercetările viitoare, după ce și-a exprimat dorința ca în vederea acestor cercetări să fie sporit fondul, deci și veniturile destinate unei opere atât de necesare, dl Bogdan Duică și-a încheiat conferința.

Indrumate în sensul arătat de dsa, cercetările de amănunte, a căror sumă ar deschide orizonturi noi în viața lui Eminescu, sunt de mult așteptate pentru istoria noastră literară. Fie ca fondul, care din pietate pentru regretatul și fecundul eminescianist, poartă numele lui Ion Scurtu, — să aducă aceste cercetări cât mai în grabă.

*

Argumente... „Idea Europeană” despre a cărei concurs de premiu literar s'a vorbit într'un număr trecut al revistei noastre, voind să ușureze cititorilor săi alegerea între dnii *Minulescu* și *Rebreanu*, le-a cerut acestora să-și expună în câte-o scrisoare, crezul literar. Răspunsul celor doi... candidați la premiu l-a publicat apoi în numărul său din 1 Ianuarie. Așa cum l-a publicat însă, etichetat sub sunătorul titlu de „Argumentele literaturii noastre de azi”, aduce par'că ceva din strigătele de concurență comercială dintr'un bălcu provincial. Nefiind în intenția celor doi scriitori, scrisorile în cari își expun crezul, au pare că totuși ceva din această reclamă. „Argumentele lui Liviu Rebreanu” sau „Argumentele lui Ion Minulescu”, titlurile date de redacție, pledează par'că pentru ademenirea voturilor. Pentru aceste voturi se aduc doar „argumente”. Trecând însă peste această mică stângărie redacțională, ideea o credem fericită, nu atât pentru premiu cât mai ales pentru crezul literar al celor două personalități fundamentale deosebite, cari se află pentru moment alături în cumpăna judecării publicului. Pentru dl Minulescu, „arta este individuală, iar manifestațiile artistice se judecă numai după noutatea sensibilității artistului. Materialul n'are decât o importanță secundară. Subiectul nici măcar atât. Existând numai posibilități personale de creații artistice variate, puțința de-a prezenta frumosul sub o formă nouă, este singura scuză a celui ce se încapăținează să repete ce au mai făcut și alții înaintea lui”. Astfel fiind, dsa ia poziție în contra tradiției, căci ea „nu crează decât copii, papagai, savanți și caligrafi”. Deci în artă, principala nu e ceea ce spui ci cum spui, și ești artist în măsura în care spui altfel decât toți ceilalți.

Crezul dlui Rebreanu, bazat pe alte puncte de vedere, apare în întregime opus față de cel al dlui Minulescu. Pentru dsa „scrisul nu este o jonglerie cu fraze, căci arta înseamnă creație de oameni și de viață. Creind oameni vii, cu viață proprie, scriitorul se apropie de misterul eternității. Nu frumosul, o născocire omească, interesează în artă, ci pulsația vieții. Iar durabilitatea artei atârnă numai de cantitatea de viață veritabilă ce o cuprinde”. Arta fiind creație, trebuie să-i atribui și o valoare etică. Față de tradiție, creația „e o verigă între trecut și vi-

itor. Își implantă adânc rădăcinile în pământ ca să poată urca mai sus spre cer, și nu-și închipuie nici o secundă că înaintea ei n'a existat nimic și după ea se va prăbuși tot”. Expresia, în crezul dsale, fățiș contra celui al dlui Minulescu, ia rolul de mijloc, nu de scop.

Astfel, prin cele două scrisori, cetitorii „Ideii Europene” iau cunoștință și de crezul literar al celor doi scriitori preferați, și se hotărăsc chiar pe baze de principii de artă, cărora dintre ei să-și trimită voturile. Pentru formalitățile premiei, cari ar cere ca în discuție să nu se amestece și scriitorii... inculpați în această judecată literară, procedeul I. E. de-a cere crezul celor doi scriitori, poate că n'o fi tocmai corect. Prin tonul în care e scris, și se putea influența chiar el, crezul, în judecata cerută pentru *operă*. Pentru fondul de principii însă, a celor două curente literare în cari sunt integrați dnii Minulescu și Rebreanu, gândul „Ideii Europene” a fost fără îndoială potrivit. Rolul de voturi îl așteptăm curioși.

*

Răsfoind... „Haina face pe om sau omul face haina?” Astăzi numai știi care-i aici sâmburele sfâtos, întrezărit într'un moment de înțelepciune mediocră și care-i inversiunea malițioasă? Technica face revista sau „literatura face tehnica” (de pildă „Integral”)? „Gândirea” le avea pe amândouă cu deopotrivă strălucire și totuși s'a stins într'o agonie bruscă fără alinare. De câte ori s'a ridicat pe o rână cu o iluzie a întremării, recăzând apoi iremediabil pe perna de coșciug.

Nu vi se pare că literatura de-acum își strânge buzele și le înșângerează cu dinții ei mărunți și albi, că pășește sfios ca o cadână, care intimidată apucă un colț al șorțului și-l frământă mecanic? — Apare stingheră ca în revista trilinguă de cultură *Banatul* pitită după paravanul trandafiriu, practic și atât de des uzitat: colaborarea cu minoritarii, apropierea sufletească, sau cenușăreasă cu „vitor de aur” atașată ca un articol de lux de alaiul paginilor de arheologie sau de economie îngheșuită în cifre de statistică. — Impresia pecetei trufașe de pe copertă sau a figurilor dela sfârșit?

Totuși toate, dar toate sunt justificate și covârșite de frământarea sufletelor adunate în jurul unei ținte spre care s'a găsit în sfârșit o nouă cărare (ori cât ar fi de întortochiată) de străbătut.

Alegem apoi bobul cărat și aurii. Ne pocăim: un articol de L. Blaga, poezii de A. Cotruș și deseneuri elegante în interior.

Dl L. Blaga e în lucrările de sondare a specificului național. O prelungire a aceleiași linii de pre-

ocupări care-l frământă în articolele studii publicate în foiletonul „Cuvântului”, dar cu o aplicare specială asupra Banatului. D-sa găsește în Banat o acumulare a tuturor elementelor de cultură etnografică risipită în restul provinciilor românești, o ghiftuire de podoabe cu desfășurare tot mai complicată și cu un neastâmpărat impuls de continuă premenire. Ne amintim de năzuința d-sale învederată discret în eseuri anterioare, de-a întrece măcar prin indicații teoretice etapa etnografiei literalizate.

Postura culturii etnografice bănățanești de reprezentanță, a sugerat dlui L. Blaga locul unde substratul nostru național este mai degajat și mai ușor de vizitat. Criticii care o făcuse tendinței de literalizare a etnografiei i se adaugă astfel o latură pozitivă.

Dl L. Blaga remarcă o constatare cunoscută: „Niciuna din provinciile românești nu are o cultură etnografică anonimă populară mai diferențiată ca Banatul dar în același timp niciuna din provinciile românești n'a dat relativ așa de puține personalități creatoare ca Banatul”.

Dar constatarea a rămas simplă constatare, explicația acestui fenomen a fost ocolită prin tangentă.

*

Cele zece porunci ale scriitorului. — Fiecare meserie și fiecare manifestare de viață, materială sau spirituală, pentru reușită își are legile ei naturale. Oamenii au mers însă mai departe și au cercat să micșoreze numărul acestor legi unctionale, iar altelei sistematizându-le au impus ei înșiși legi noi. Religia, arta, cismăria sau sportul își au fiecare legile lor pe cari dacă nu le observi nu poți să te ridici nici odată dincolo de linia onestei mediocrități. Cu literatura stăm tot așa. Ce sunt doar altceva decât legi impuse, multele sisteme de estetică și multele școli literare. O revistă franceză a avut ideea unei curioase anchete care să arate cam ce cred scriitorii înșiși, despre condițiile sine quibus non, ca să fii scriitor. Răspunsurile au dat ca rezultat următorul decalog, pe care-l publicăm ca titlul de curiositate. Ca să poți fi scriitor anume, trebuie:

1. Să ai talent sau geniu.
2. Să muncești.
3. Să ai răbdare și perseveranță.
4. Să fi desghețat.
5. Să te ferești de succese premature.

6. Să-ți faci pe cât se poate relații frumoase.

7. Dacă nu ești bogat, alegeți mai bine o meserie care să-ți asigure independența, decât să mori de foame în cafenelele literare.

8. Să nu invidiezi pe cei ce reușesc mai curând ca tine.

9. Să ai dacă se poate noroc mult.

10. Să ajuți pe confratele tău în toate împrejurările ca la rândul său și el să te ajute.

Cele 10 porunci de mai sus, ale scriitorului sunt fără îndoială în mare parte de băgat în seamă. Toate însă par'că aduc chiar ecoul lucrurilor cari le-au lipsit mai mult scriitorilor cari le-au formulat. Cel puțin stilul așa arată.

BIBLIOGRAFIE

REVISTE

<i>Adevărul literar</i>	an VII No. 269	București
<i>Ritmul vremii</i>	" II. " 1	"
<i>Țara de jos</i>	" III. " 1	"
<i>Societatea de mâine</i>	" III. " 5	Cluj
<i>Înfrățirea Rom.</i>	" II. " 7	Cluj
<i>Răzeșul</i>	" I. " 1	Bărlad
<i>Țara Noastră</i>	" VI. " 5	Cluj

CARTI

Dr. V. Ciobanu: Statistica Românilor din Ardeal la anul 1760—1762, Tip. Ardealul Cluj, Lei 100

Editura „Sămănătorul”

Tie Flaviu: Carnetul unui preot dela sate Lei 5.

Adrian Poscu: Cuibul tăceri Lei 10.

E. Lovinscu: Figur ardeleni Lei 15.

Al. Lascarov-Moldovanu: Fabule și satire Lei 5.

SCRISORI DELA REDACȚIE

Clubul Național Român. Baia de Criș. Confirmăm primirea sumei de 150 Lei.

Rugăm pe stimații noștri ceteritori, să binevoiască a-și reînoui fără amânare abonamentul pe anul în curs și a ne face măcar unul sau două abonamente noi.

Abonați pentru săteni

foaia populară ilustrată

„LUMEA ȘI ȚARA”

Adresa: Cluj, P. Cuza Vodă 16

Numeri de probă gratuit

Adresa destinatarului

O C U L T I S M

Reușești în viață numai prin voință. Ca să-ți poți forma voința trebuie să te cunoști.

Venim în ajutorul Dumniavoastră, descriindu-vă perfect temperamentul și facultățile naturale psihice.

Trimiteți la redacție: o fotografie și suma de Lei 60, arătând care vă este culoarea ochilor (negru, căprui, verde, albastru), statura (înalt, subțire, scurt, gras), etatea, sexul, ocupația și scrisoarea D-stră scrisă necaligrafic (naturală).

Puteți formula și câteva întrebări asupra talentelor înăscute, cari vă interesează.

FOTOGRAFIA SE ÎNAPOIAZĂ

JMPRIMATE DE ORICE NATURĂ

FURNIZEAZĂ

PROMPT

ȘIEFTIN

T

TIPOGRAFIA

D^r. S. BORNEMISA

CLUJ
PIAȚA CUZA
VODĂ No. 16

COMENZI

VENITE PRIN POSTĂ SE EXECUTĂ CU PRECADERE !!!